

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1968

BRNO 1970

Dosavadní výzkumy (1951, 1964—1968) odkryly asi 370 hrobů a prokázaly, že na pohřebišti v Holešově se pohřbívalo po celou dobu existence nitranské skupiny, tj. od nejstarší fáze se šňurovou keramikou typu Veselé až po nejmladší fázi, poznamenanou silnými vlivy klasické únětické kultury.

A U S G R A B U N G D E R N I T R A - G R U P P E - N E K R O P O L E B E I H O L E Š O V I M J A H R E 1 9 6 8 (Bez. Kroměříž)

Die Hauptforschungstätigkeit der fünften Grabungsetappe in Holešov war vor allem auf den nördlichen Teil der Grabungsfläche gerichtet. Gleichzeitig stellte man mittels Suchgräben endgültig den West- und Ostrand des Gräberfeldes fest. Von der Gesamtzahl der 72 erschlossenen Gräber gehören vier Gräber der Glockenbecherkultur an, die übrigen durchweg der Nitra-Gruppe. Die Ausgrabung vom Jahre 1968 bestätigte die Annahme, daß die Gräber der älteren Phase im nördlichen Teil der Nekropole kumulieren, denn hier legte man u. a. zwei Gräber mit Keramik vom Typus Veselé frei, die Schnurverzierung tragen und Gräber, deren keramisches Inventar den Proto-aunjetitzer Keramiktypen nahesteht. Demgegenüber führen einige Gräber vom Ost- und Südrand der Nekropole Grabgut, das dem fortgeschrittenem Stadium der älteren Bronzezeit entspricht und einigmal erscheinen Elemente, die für die klassische Phase der mährischen Aunjetitzer Kultur kennzeichnend sind. Offensichtlich bildet das Gräberfeld aber einen geschlossenen Komplex, denn von der ältesten bis zur jüngsten Phase wird ein einheitlicher Grabrauch geübt, mit der für die Nitra-Gruppe kennzeichnenden unterschiedlichen Seitenlage der Geschlechter, Kopf gegen Westen, bzw. gegen Osten mit dem Blick nach Süden gerichtet. Grabraub konnte bislang nur bei den jüngsten Gräbern am Ost- und Südrand des Gräberfeldes festgestellt werden.

Eines von den 8 bisher untersuchten Glockenbechergräbern der Brandgrab, die restlichen 7 sind Körpergräber. 6 Bestattungen trafen wir in linker Hocklage mit dem Kopf gegen Norden an, einmal einen rechten Hocker mit dem Kopf gegen Süden. Die Keramik repräsentieren vor allem braune und schwarze Krüge, Töpfe und Schüsseln, in zwei Gräbern treten rote Glockenbecher auf. Das übrige Fundgut ist durch zwei Armplatten, eine Pfeilspitze, zwei Hornfelsabschläge (Hornsteinabschläge) und einen Knochenknopf mit V-förmiger Durchbohrung vertreten.

Die Störung dreier Glockenbechergräber durch Gräber der Nitra-Gruppe brachte bislang keine konkreten Erkenntnisse hinsichtlich der Beziehungen der beiden Kulturen zueinander. Wir können derzeit nur sagen, daß die überwiegende Anzahl der Nitra-Gruppe-Gräber mit Pfeilspitzen aus Feuerstein, Glasperlen, Weidenblatt- und Drahtschmuck offenbar jünger ist als die hier angetroffenen Glockenbechergräber.

Durch die bislang durchgeföhrten Ausgrabungen (1951, 1964—1968) wurden ungefähr 360 Gräber freigelegt und der Erweis erbracht, daß das Gräberfeld in Holešov während der ganzen Dauer der Existenz der Nitra-Gruppe belegt wurde, d. h. schon seit Beginn der ältesten Phase mit Schnurkeramik vom Typus Veselé bis zur jüngsten Phase, die unter dem starken Einfluß der klassischen Aunjetitzer Kultur stand.

S P E K T R Á L N Í A N A L Ý Z Y M Ě D Ě N Y Č H P Ě R Ě D M Ě T Ě N I T R A N S K Ě S K U P I N Y Z H O L E Š O V A (okr. Kroměříž)

L A D I S L A V P Á G O , A U Č S A V Brno

Měděné předměty z pohřebiště nitranské skupiny v Holešově, okr. Kroměříž, byly i v tomto výzkumném období studovány také z hlediska jejich chemického složení. Byly sledovány zejména doprovodné stopové prvky mědi, podle nichž lze určit pravděpodobný původ kovu. K jejich stanovení bylo použito opět známé fyzikální metody, emisní spektrální analýzy.

V tabulce 1 jsou uvedeny výsledky spektrální analýzy v polokvantitativním vyhodnocení nejdůležitějších stopových prvků. Ze zjištěných spektrálních čar vyplývá, že předměty byly zhotoveny z mědi. Ostatní prvky jsou jen doprovodné, které zůstaly v kovu při tavení měděné rudy jejich nedokonalou separací. Cín (Sn) se vyskytuje rovněž jen ve stopovém množství, takže analyzované předměty nelze považovat za bronzové. Silnější stopy v této mědi představují prvky stříbro (Ag), arzén (As), nikl (Ni), antimón (Sb) a železo (Fe), menší stopová množství zaujímají u většiny předmětů olovo (Pb), vizmut (Bi), kobalt (Co), mangan (Mn) a chrom (Cr). U některých před-

Tabulka 1. S P E K T R Á L N Í A N A L Ý Z Y M Ě D Ě N Ŷ C H P Č E D M Ě T Ů N I T R A N S K Ě S K U P I N Y Z H O L E Š O V A, O K R. K R O M Ě Ř I Ž

Číslo analýzy		Evidenční číslo	Hrob číslo	Cu	Sn	Ag	As	Ni	Pb	Sb	Zn	Bi	Au	Co	Te	Mn	Fe	Cr	Al	Mg	Si	Ca	P
1	Zlomek vlasové ozdoby	276-7/68	262	HM	3	+2	2	+2	-	+2	-	s	s	+3	-	-3	2	s	+2	2	+2	+2	2
2	Větší vlasová ozdoba	276-11/68	264	HM	+2	+2	+2	+2	2	+2	-	?	-3	+3	-	-3	2	s	+2	-2	+2	+2	2
3	Vlasová ozdoba	276-20/68	272	HM	3	+2	2	2	3	+2	?	s	s	3	-	3	2	-3	-2	-2	2	+2	2
4	Drátek z vlasové ozdoby	276-21/68	272	HM	3	+2	-1	2	3	+2	3	-	-	3	-	+3	+2	-3	2	2	+2	+2	2
5	Spirálová trubička	276-24/68	273	HM	+2	+2	-2	-2	-	-2	-	s	-	-	-	s	2	-	-2	-2	2	+2	-2
6	Jehlice	276-26/68	275	HM	+2	+2	-2	2	-3	2	?	s	-	?	-	-3	-2	s	3	-2	2	+2	-2
7	Vlasová ozdoba (prsten?)	276-27/68	275	HM	+2	+2	2	+2	-2	+2	-2	s	-	-3	-	-3	+2	s	-2	2	+2	+2	-2
8	Spirálová trubička	276-29/68	275	HM	+2	+2	2	2	-3	2	3	s	-	-3	-	-3	+2	s	2	2	+2	+2	2
9	Zlomek vlasové ozdoby	276-39/68	281	HM	+2	+2	-2	-2	-2	+2	-	3	-	-	-	3	+2	3	+2	2	+2	+2	2
10	Jehlice	276-41/68	281	HM	+2	+2	-2	?	-2	+2	-	-3	-	-	-	-3	-2	-3	-2	2	+2	+2	-2
11	Zlomek plechové trubičky	276-67/68	305	HM	2	+2	-2	-2	-	2	-	s	-	-3	-	-3	2	-	-2	-2	+2	+2	-2
12	Vlasová ozdoba	276-71/68	309	HM	?	+2	2	2	-3	+2	?	-	s	-3	-	3	2	-3	2	-2	+2	+2	2
13	Vrbový list	276-101/68	313	HM	s	+2	+2	+2	-	+2	-	+3	s	3	-	+3	+2	s	+2	2	+2	+2	2
14	Vlasová ozdoba	276-113/68	322	HM	+3	+2	2	+2	-	+2	-	s	-	-3	-	-3	+2	s	-2	-2	+2	+2	2

V y s v ě t l i v k y :

HM . . . hlavní (podstatné) množství

1 . . . obsah prvku > 1 %

2 . . . obsah prvku > 0,01 – 1 %

3 . . . obsah prvku < 0,01 %

s . . . obsah prvku < 0,001 %

+ (-) . . . relativně vyšší (nižší) obsah prvku

? . . . problematický výskyt

– . . . prvek se nevyskytuje

mětů se vyskytuje i zinek (Zn) a zlato (Au). Tellur (Te) nebyl zjištěn ani v jednom případě. Další prvky uvedené v této tabulce (Al, Mg, Si, Ca a P) nejsou pro posuzování provenience kovu podstatné.

Spektrální analýzy měděných předmětů, pocházejících z předešlých archeologických výzkumů na této lokalitě, ukazují na téměř stejné chemické složení. Podle charakteristických stopových prvků možno usuzovat, že surovina použitá k výrobě předmětů nitranské skupiny byla získána ze slovenských ložisek. Pro srovnání jsou v tabulce 2 uvedeny chemické charakteristiky mědi slovenské a mědi v předmětech z Holešova, se zjednodušeným označením jednotlivých prvků.

Tabulka 2. CHEMICKÁ CHARAKTERISTIKA MĚDI SLOVENSKÉ A MĚDI V PŘEDMĚTECH NITRANSKÉ SKUPINY Z HOLEŠOVA, OKR. KROMĚŘÍŽ

Druh mědi	Cu	Sn	Ag	As	Ni	Pb	Sb	Zn	Bi	Au	Co	Te
Slovenská ¹⁾	HM	O-s	S	S	o-S	S	S	S	S	—	o-s	—
Předměty z Holešova	HM	s	S	S	S	o-S	S	O-s	s	O-s	s	—

Vysvětlivky:

HM ... hlavní (podstatné) množství

S ... větší stopové množství

s ... menší stopové množství

O-s ... prvek se vyskytuje u menšího počtu vzorků

o-S ... prvek se vyskytuje u většího počtu vzorků

o-s ... prvek se vyskytuje asi u poloviny vzorků

— ... prvek se nevyskytuje

Poznámka:

¹ L. Págo, Chemická charakteristika slovenské měděné rudy a její vztah k mědi používané v pravěku, Slov. arch. XVI-1, 1968, 251.

SPEKTRALANALYSEN VON KUPFERGEGENSTÄNDEN DER NITRA-GRUPPE AUS HOLEŠOV (Bez. Kroměříž)

Auch in diesem Jahre waren die chemischen Untersuchungen vor allem dem Studium der Herkunft des Metalls in den frühesten Kulturperioden gewidmet. Die spektralanalytische Untersuchung kupferner Gegenstände vom Gräberfeld der Nitra-Gruppe in Holešov, Bez. Kroměříž zeigte, daß die chemische Zusammensetzung der Fundstücke nahezu dieselbe ist, wie die der Metallgegenstände, die bei den archäologischen Grabungen der letzten Jahre gewonnen wurden.

Bei dem Großteil von Gegenständen waren neben dem Hauptanteil Kupfer (Cu) die Elemente Silber (Ag), Arsen (As), Nickel (Ni), Antimon (Sb) und Eisen (Fe) stärker, Blei (Pb), Wismut (Bi), Kobalt (Co), Mangan (Mn) und Chrom (Cr) schwächer vertreten. Einigemal wurden Zink (Zn) und Gold (Au) festgestellt, Tellur (Te) dagegen in keinem einzigen Falle.

Da der Zinngehalt (Sn) sehr gering ist, haben wir es nicht mit der Kupferlegierung Bronze zu tun, sondern mit Kupfer, das aus Kupfererz gewonnen wurde. Nach den charakteristischen Spurelementen schließen wir, daß zur Herstellung der untersuchten Metallgegenstände Kupfer verwendet wurde, das im Bereich der Slowakei gewonnen wurde.

HROB NITRANSKÉ SKUPINY V DOLNÍM NĚMČÍ (okr. Uherské Hradiště)

JIŘÍ PAVELČÍK, AÚ ČSAV Brno

Při hloubení sklepu ve dvorce svého domku v Dolním Němčí (čp. 506) narazil Josef Kadlček na kostrový hrob. Nález ohlásil VB a ta pak na něj upozornila Muzeum Jana Amose Komenského v Uherském Brodě.

P R E H L E D V Ý Z K U M Ũ 1968

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19

Odpovědný redaktor: Prof. dr. Josef Poulik, DrSc.

Redaktoři: Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Řihovský

Překlady: Helena Plátková

Na titulní obálce: Bronzový terč ze slovanského hradiška v Mikulčicích

Tiskem: Grafia, n. p., Brno, provozovna 04, Gottwaldova 21

Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejné.